

КАПИТЕЛ 5 / CHAPTER 5⁵ECONOMIC INTERESTS OF UKRAINE: STRATIGEMS, STRATEGIES
AND SCENARIOS FOR THE DEVELOPMENT OF CITIES IN THE
CONDITIONS OF THE INNOVATION AND INFORMATION ECONOMY

DOI: 10.30890/2709-2313.2023-16-04-024

Вступ.

Позитивною ознакою сучасного розвитку великих та середніх міст світу стає посилення уваги до питань розробки та впровадження системного стратегування: стратегічного планування та прогнозування, окреслення та обговорення сценаріїв руху на основі трендів інноваційно-інформаційного прогресу, комплексного залучення знань та інтелектуальних технологій. Саме інноваційно-інформаційний прогрес є ознакою стійких та успішних змін з векторами науково обґрунтованості планів влади, нарощення потенціалу проектів розбудови бізнес-середовища на інноваційних платформах галузевого та міжгалузевого трансформування; залучення та впровадження надсучасних інформаційних продуктів; управління знаннями регіонального та галузевого менеджменту; розширення меж інновацій в інвестиційному забезпеченні.

В умовах ринкової економіки, інтереси є основними рушійними силами ефективного функціонування національних, регіональних, галузевих та бізнесових економічних систем. Розвиток ринкової економіки, конкурентного середовища, активізація інтеграційних процесів бізнес-структур, інформатизація та інноватизація в масштабах національних господарських комплексів ґрунтуються на реалізації економічних інтересів найманих працівників, бізнесменів, колективів підприємств, регіонів, країн. Реалізація економічних інтересів – один із ключових напрямів у системі знань сучасного менеджменту, що активує формування цільових напрямів розвитку сучасних наукових знань щодо розробки та впровадження: різних видів та моделей державної, регіональної, галузевої, корпоративної політики; стратегій і сценаріїв розвитку регіонів та галузей; проектів реформування та системної трансформації ринків, галузей, виробництв; оновлення ділового та бізнесового середовища з позиції стандартів світового господарства, подальшої глобалізації ринків; оновлення

⁵Authors: Zinchenko Olha Anatoliivna, Finagina Olesia Valentynivna, Pascal Liudmyla Volodymyrivna

архітектури ринкового середовища з елементами інноватики.

Між тим, з перебігом часу не лише не втрачається, а, навпаки, посилюється вагомість дотримання основного стратегічного завдання національного соціально-економічного розвитку: формування ефективної конкурентоспроможної економіки на основі інноваційного та інформаційного прогресу, підґрунтя для реалізації цілей європейської інтеграції України. Без реалізації такого завдання обмеженість можливостей забезпечення соціальної орієнтації економічного розвитку та зменшення розриву в якості життя населення з європейськими стандартами стає дедалі очевиднішою[1].

Наукова думка в масштабах всього світу обґрунтовує, досліджує новітні досягнення та перспективи інноваційно-інформаційного прогресу, його впливу на розвиток регіонів, бізнесів з позицій системного накопичення теоретико-методологічних досліджень економіки й менеджменту, методичного та практичного наповнення концепцій, стратегій розвитку, інноваційних стратегем, прогнозів та сценаріїв майбутніх господарських систем самих різних форм власності. Такі дослідження стають об'єктом наукових напрацювань провідних науковців світу, практиків державного та регіонального управління. Особливої уваги та зацікавленості визивають напрацювання українських науковців – Є. Ахромкіна, П.Гудзя, Т. Гургули, Д. Заблодської, Л.Панкової, Н. Сментиної, А. Фіалковської, О.Фінагіної та інших.

5.1. Економічні інтереси України в розширеному баченні стратегем, стратегії та сценарії розвитку міст в умовах інноваційно-інформаційної економіки.

Більшість управлінських технологій планування та прогнозування, стратегем та сценаріїв в урбаністиці спрямовані на розвиток регіонів України, які в теорії та практиці визначаються як адміністративно-територіальні одиниці.

Адміністративно-територіальна одиниця України – це компактна частина єдиної території України, що є просторовою основою для організації і діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» встановлює, що адміністративно-територіальна одиниця – це область, район, місто, район у місті, селище, село». Стаття 133 Конституції України визначає, що систему адміністративно-

територіального устрою України складають: Автономна Республіка Крим, області, райони, міста, райони в містах, селища і села. Добровільне об'єднання мешканців декількох розрізнених сіл, селищ чи міст в один адміністративний центр позначає поняття об'єднана територіальна громада. Після об'єднання створюється новий адміністративний центр (як правило – найбільший населений пункт з об'єднаних), а в ньому – нова загальна для всіх об'єднаних населених пунктів рада та інші органи самоврядування [2, с 9].

Пріоритетність в забезпеченні інноваційно-інформаційного прогресу, визначені векторів стратегічного розвитку постає саме за містами, що є визнаним фактом у всьому світі. Міста – центри науки та освіти, інтелектуальних технологій та практик діджиталізації, надання послуг інформаційного та інноваційного забезпечення, потенціал прогресивних змін в довгостроковій перспективі цивілізаційного руху людства, управління знаннями за найкращими технологіями.

Важливою запорукою добробуту громади міст, агломерацій є економічний розвиток, який забезпечує належну зайнятість працездатного населення, зростання надходжень, перш за все, до місцевого бюджету, і відповідний благоустрій громади, розвиток її інфраструктури та системи послуг. Звичайно, не всі громади мають однаковий потенціал розвитку – розмір та благоустрій території, основні фонди, кваліфіковану робочу силу, транспортну мережу, водні та енергетичні ресурси, сучасні інноваційні та інвестиційні технології тощо. Однак ефективне використання навіть обмеженого потенціалу може принести громаді значні вигоди. Під економічним розвитком слід розуміти довготривалий процес змін в економіці, який охоплює як кількісні зміни (економічне зростання), так і якісні зміни (соціально-економічний процес), у результаті яких зростає добробут суспільства. Місцевий економічний розвиток ґрунтується на тому переконанні, що добробут і підвищення якості життя в регіонах забезпечується не стільки владою, як сектором приватного бізнесу. Органи місцевого самоврядування громади зі свого боку відіграють ключову роль у створенні сприятливого середовища для успішного бізнесу[2, с.6].

Такий рух є перспективним за умов успішного впровадження сучасних знань менеджменту в питаннях регулювання та стимулювання, розширеного відтворення та комплексної соціалізації господарських комплексів на основі визначених, доведених теорією та практикою національних економічних інтересів. В комплексному відображенні національні економічні інтереси

формують стратигеми розвитку та векторність руху соціально-економічного відтворення.

В авторському баченні стратигеми економічного розвитку це вектори руху економіки на основі гармонійної збалансованості та врахування національних інтересів, візії майбутнього країни. Це комплексне відображення усього спектру змін економічного та науково-технічного прогресу в стратегічних планах, сценаріях, проектах та заходах на платформах єдності парадигми відносин «влада-населення-бізнес». Стратигема самостійний концепт в тріаді – стратигеми, прогнозування, сценарування, ключовий з погляду на первинність визначення, комплексність відображення ідей та гіпотез .

Стратигеми постають залежними від комплексного бачення менеджментом країни майбутнього, форматів в пріоритетності впровадження інструментів та технологій відтворення інноваційної, інвестиційно-інноваційної, кластерної, знаннєвої, або змішаної моделі економіки. Значне місце в національній стратигемі розвитку нашої країни, як вектору забезпечення розширеного відтворення, відновлення регіональних господарських комплексів займає сценарування майбутнього міст.

В такому русі наукової думки, практик менеджменту зацікавленими постають усі групи населення нашої країни. Саме таким чином слід сьогодні визначати та реалізовувати національні інтереси України в баченні наукових проєктів та планів стратегічного розвитку, сценаріїв розвитку територій та бізнесів, соціальних процесів та економічних відносин.

5.2. Національні інтереси прискореного відновлення економіки українських міст.

Між тим, перед українським регіональним менеджментом питання постають не просто в контексті цивілізаційного прогресу, інноваційно-інформаційних трансформацій, руху до стандартів ЕС в регулюванні соціальних та економічних процесів, містобудуванні, а ще й з позиції відновлення економіки регіонів після війни. І така складана трактовка, відповідальність за успішність майбутнього одночасно наповнена економічним та глибинним соціокультурним, ціннісним змістом. Бачення майбутнього України це в першу чергу відновлення міст, не просто за калькою відбудови житлових кварталів та

виробництва, соціальної та виробничої інфраструктури, а ще й оновлена картина радикальних інноваційно орієнтованих змін в ключових сферах життєдіяльності людини. Для місцевої влади це базові, найгостріші інтереси відновлення економіки та сфери управління на основі:

надання якісних житлово-комунальних та інших послуг з елементами нарощення потенціалу техногенної безпеки;

будівництва за надсучасними технологіями, відповідно до умов енергозберігання;

формування комплексного екологічного контролю за діяльністю усіх видів бізнесу та особливо великих підприємств, подальше просування євростандартів екологічного аудиту;

збереження природного середовища та залучення екоінновацій в діяльність малого та середнього бізнесу;

нарощення потенціалу відновлювальної енергетики;

залучення та системне адаптування найкращих світових практик урбаністики, особливо в питаннях архітектури та дизайну, зонування та озеленення територій, що постає ознакою загального соціокультурного прогресу;

збереження національної ідентичності та культурних цінностей на основі гармонійного бачення історико-культурної спадщини;

формування інструментів стратегування та сценарування соціально-економічних систем розвитку відповідно до інноваційних трендів світової урбаністики.

Незаперечною, позитивною ознакою сучасного етапу трансформаційного руху регіонів України є посилення уваги політиків, менеджменту, науковців та пересічних громадян до проблем формування та досягнення стратегічних пріоритетів, розробки стратегій соціально-економічного розвитку, поширення сучасних управлінських технологій прогнозування, сценарування, як вектору гармонійних надбань людства. Це засвідчує завершення етапу спонтанної суспільної динаміки який був значною мірою хаотичним, знаходився під визначальним впливом різноспрямованих ситуативних чинників зовнішнього і внутрішнього походження. Така еволюція стала можливою насамперед завдяки формуванню (яке триває й надалі) відносно стійких суспільно-політичних та економічних груп і прошарків, зацікавлених у стабільності та прогнозованості економіко-правового середовища як передумови довгострокового планування

власного розвитку. Паралельно відбулося зміцнення інститутів держави, посилилася здатність до здійснення послідовної політики, зросла розгалуженість інструментальної бази економічної політики та комплексного стратегування проєктів, сформовано науково-технічний потенціал з елементами інноваційного забезпечення та врахування інноваційно-інформаційного прогресу, оновлення системи знань регіонального менеджменту [1;2;6].

Після перемоги наша країна і суспільство стануть прихильнішими до інновацій, зокрема і в містобудуванні. Адже війна стирає реалії пострадянської урбаністики, разом із її консервативними шлейфами. Поза сумнівами, необхідно зберегти дух наших героїчних міст: їхні історичні центри і знакові будівлі. Зокрема ті, що стали місцем української сили під час війни. Серед них – маріупольська «Азовсталь» чи севєродонецький «Азот». Але стратегічно варто орієнтуватися на європейські стандарти і вимоги містобудування [3] .

Відповідно до розширеного бачення інноваційно-інформаційного прогресу, дотримання ціннісних критеріїв в визначені та реалізації національних економічних інтересів наукового обґрунтування потребують цільові управлінські принципи стратигем розвитку регіонального менеджменту, як елемент якості та покращення відновлення національної економіки, станів конкурентоспроможності міст на платформах єдності управлінської тріади «стратигеми-стратегії-сценарії» . Рекомендуємо до розгляду ключові принципи, які в процесі практико-управлінської діяльності доцільно доповнювати, розширювати за рахунок надбань світового досвіду та системи знань менеджменту:

дотримання національних економічних інтересів в питаннях пріоритетного відтворення національних та регіональних господарських комплексів;

інноваційності в ідеях та заходах розвитку територій, пріоритетність залучення інноваційного потенціалу в процесах відтворення регіонального господарського комплексу;

покращення інвестиційного забезпечення та формування європейських стандартів інвестиційної культури;

надання високої значущості інноваційному іміджу та інноваційній культурі, як елементам соціокультурного та науково-технічного середовища (особливо великих міст);

високої соціокультурної цінності людиноцентричності за європейськими маркерами управлінської культури;

наукової обґрунтованості управлінських дій з елементами інноваційно-інформаційної насиченості в питаннях соціально-економічного розвитку;

міждисциплінарного характеру з позиції та врахуванням накопичених знань економіки, менеджменту, маркетингу, інформатики, соціології, політології, права тощо;

комплексності в плануванні та програмуванні заходів, стратегічних та тактичних планів, експертиз та сценаріїв розвитку регіонального утворення, бізнесів та регіональних (місцевих) ринків;

інформаційної прозорості документообігу, інноваційного та діджитал-проектування, системного впровадження SMART-технологій (так на усіх рівнях містобудівельної діяльності вже закріплено в правовому полі України положення щодо інформаційної прозорості);

інформаційно-технологічної сингулярності, як прояву футуристичних та прогностичних процесів вибухоподібного, хвильового зростання швидкості, якості науково-технічного прогресу, розповсюдження наукових знань, інтелектуальних продуктів, масового використання діджитал-технологій;

управління знаннями в ключових напрямках інноваційно-інвестиційного забезпечення на платформах інноваційних розробок.

І це не повний перелік управлінських принципів практичного спрямування, бо вони будуть значно ширшим з урахуванням економічних та соціокультурних, науково-технічних та безпекових інтересів, як пріоритетних за умов формування інформаційно-інноваційної моделі економіки нашої країни на майбутні 15-20 років.

Україна має шанс для відновлення на новому вищому інноваційному рівні на засадах смарт-спеціалізації як сучасного напрямку розвитку економіки міст та регіонів. Окремі елементи розумної спеціалізації – вибір галузевих пріоритетів для впровадження інновацій, їх моніторинг з використанням показників ефективності, створення заходів регіональної політики – присутні в усіх документах розвитку економіки регіонів України. У той же час варто відзначити, що поки підготовка регіональних стратегій розвитку регіонів в Україні не має сильної аналітичної бази, зберігається виборче залучення стейкхолдерів до процесів визначення пріоритетів, інновації розглядаються без ув'язки з соціально-економічним контекстом, що провокує дисбаланс економічних інтересів. Тому, спостерігаємо ситуацію в якій ряд положень програм інноваційного розвитку регіонів формально відповідаючи ряду важливих

критеріїв, описаних в «Керівництві по розробці дослідницьких та інноваційних стратегій розумної спеціалізації» [4], не дозволяють досягати головної мети – визначення «унікального вектору» розвитку [5, с.80].

В межах концепції smart-спеціалізації необхідно покращити містопланування, соціальну, житлово-комунальну та транспортну інфраструктуру. Реалізація стратегії smart-спеціалізації передбачає об'єднання промислових та агропромислових компаній, банків, фінансових установ, науково-дослідних організацій, громадських організацій навколо спільної проблеми щодо переформатування спеціалізації регіонів шляхом впровадження міжсекторальних інновацій і технологій в агропромисловій, промисловій, транспортній, цифровій сфері та будівництві. Ключовим наративом до вибору пріоритетів діяльності суб'єктів господарювання на основі регіонального потенціалу та за підтримки держави й міжнародних інституцій є взаємоузгодженість поточних робіт з відновлення зруйнованих господарських систем та довгострокових пріоритетів інноваційного розвитку України [7].

Залучення окреслених управлінських принципів з чітко визначеною орієнтацією на інноваційно-інформаційний прогрес в системі знань регіонального менеджменту розширить перспективність інструментів стратегічного управління з позиції якісного процесу прийняття рішень, перспектив пристосування сучасних технологій прогнозування та сценарування до потреб відновлення українських міст, сформує розширене бачення та оптимальне використання місцевого потенціалу ресурсів з можливостями зниження ризиків повернення до застарілих, соціалістично орієнтованих підходів в системі управління містами, розширить інститути партнерства між бізнесом та владою на сучасних платформах інтегрованої співпраці, асоціацій, кластерних утворень.

Доцільність та необхідність таких принципів, залучення сучасної системи знань світового регіонального менеджменту трансформує парадигму владного управління з чіткими орієнтирами на стандарти інноваційно-інформаційного прогресу, управління знаннями, що зміцнить позицію науковців та практиків в переході від парадигми «покращення поточних станів та побоювання сучасних процесів діджиталізації» до «інноваційно-інформаційного прогресу в усіх напрямках людської діяльності». Порівняння існуючих підходів до розробки стратегічних планів, сценаріїв, креативних концептів та відповідності зміни з урахуванням інноваційно-інформаційного прогресу наведено в таблиці 1.

Наведені приклади частково відкривають картину недоліків та конфліктних станів в процесах, процедурах прогнозування соціально-економічного розвитку міст, окреслюють перспективні зміни та потенційні зрушення саме з вектором інновацій в системі управління регіонами, в першу чергу великими та середніми містами.

На думку фахівців з регіонального менеджменту, що після перемоги українські девелопери вдаватимуться до калькування європейських чи американських стилів та створення реплік відомих районів. Або – під виглядом «європейської забудови» просуватимуть типові проекти, оздоблені світовими архітектурними символами. Цього не варто робити навіть на знак подяки до наших міжнародних партнерів, або якщо інвесторами відбудови ставатимуть громадяни чи уряди певних країн. Сьогодні є принциповими цінності європейського містобудування, а не форма чи стиль. Саме вони наближають Україну до реальної євроінтеграції, а згодом – і до членства в ЄС. Важливо лишатися суб'єктом у відбудові власної країни. Тому усі процеси мають здійснюватися в інтересах України, а не донорів. Наріжний технологічний камінь відбудови – стандарти і цінності європейської урбаністики, системне впровадження енергоефективності і SMART-технологій. Війна – жахливе випробування. Але Україна здатна перемогти і вийти на старт технологічного стрибка[3].

Здатність до розробки нових ідей, рекомбінації наявних знань і створення нових технологічних траєкторій та впровадження концепції smart-спеціалізації як промислової та інноваційної основи для регіональних економік дають можливість вирішувати проблеми економічного розвитку в будь-яких умовах. Особливої актуальності питання smart-спеціалізації України набуває в умовах воєнних дій, за яких необхідно швидко і якісно відновлювати зруйнований житловий фонд, об'єкти соціальної та виробничої інфраструктури, комплементарно створюючи базис для довгострокового інноваційного розвитку країни[7].

Таблиця 1 - Ключові недоліки існуючих підходів стратегування та сценарування міст у векторному русі до інноваційно-інформаційного прогресу

Ключові недоліки існуючих підходів до розробки стратегічних проєктів та сценаріїв	Рекомендовані зміни до існуючих підходів стратегування міст	Очікувані результати та зміни
<p>М'яке сценарування, лише з врахуванням позитивних тенденцій та збереження існуючих технологій управлінської діяльності (в першу чергу контролю за бізнесами та ринковою інфраструктурою, інвестиціями та інноваціями за участю влади), невизначеність та недооцінка інноваційного потенціалу бізнесу, освіти, наукових установ</p>	<p>Залучення широкого спектру технологій сценарування та прогнозування на платформах технологічного Форсайту. Визнання та обговорення негативних прогнозів та явищ в сфері інноваційного середовища. Окреслення зон конфліктів інтересів з метою відповідної гармонізації відносин.</p>	<p>Реалістичне сценарування на платформах врахування економічних та соціокультурних інтересів громад міст. Залучення існуючого інформаційно-інтелектуального потенціалу громад. Рух до інтелектуальних моделей міст з позиції найкращих світових стандартів урбаністики. Перехід до моделі управління знаннями.</p>
<p>Обмежене використання зовнішніх експертиз до оцінок станів ринків та ринкової інфраструктури, відсутність інноваційних підходів до планування та прогнозування розвитку територій. Невизначеність перспектив залучення інноваційного інвестування на інтернет-платформах. Низький рівень адаптування сучасних технологій комерціалізації інтелектуальних та інноваційних продуктів.</p>	<p>Залучення зовнішніх експертів та груп фахівців, цільове залучення технологій інноваційного, інвестиційного менеджменту на сучасних діджитал-платформах. Розширення меж аналітичних досліджень з питань діагностики станів та факторного аналізу конкурентного середовища, інновацій. Оцінки потенціалу партнерських проєктів між великим, середнім та малим бізнесом</p>	<p>Визнання фактів провалів ринків та визначення економічних інтересів в питаннях повного або частково відновлення з позиції балансу інтересів, можливості успішного нарощення ринкового потенціалу та інноваційних технологій. Впровадження технологій колективної співпраці між бізнесом та владою на основі партнерства, довіри, прозорості.</p>
<p>Низький рівень партнерських форм взаємодії в процесах та процедурах розробки, обговорення, корегування планів, прогнозів та проєктів, недооцінка партнерських відносин в комерціалізації інноваційних проєктів. Певні кроки на шляху запровадження партнерського підходу до планування місцевого розвитку в Україні вже мають місце, щоправда вони є поодинокими та реалізуються завдяки ініціативі міжнародних агентів[2, с.82].</p>	<p>Залучення технологій та інструментів інноваційної кластеризації, заходів цільового інноваційного кластерного менеджменту. Відкриті консультації місцевої влади з питань пошуку інвесторів та партнерів з кластероутворення, проєктів комерціалізації інновацій. Залучення національних та іноземних інвесторів на основі прозорості дій усіх агентів співпраці.</p>	<p>Зростання інноваційного кластероутворення за рахунок доповнення потенціалу партнерства. Інноваційні підходи до регулювання конкурентного середовища міст на основі принципів довіри та гармонізації балансу економічних інтересів. Активізація інноваційної та інвестиційної діяльності малого та середнього бізнесу на інтегрованих платформах співпраці з інвесторами, власниками інноваційний розробок.</p>

Науковці та практики в сфері містобудування, сучасної урбаністики наголошують, що натомість при відбудові великих міст, агломерацій – Маріуполя, Харкова, Сєвєродонецька – інноваційний маркер стане домінантою. Ідеться про зонування, ринкову та соціальну інфраструктуру, енергоефективність житлового сектору і муніципальних будівель, екологічність і оптимальну мережу громадського транспорту. До прикладу, у містах варто визначити пріоритет електробусів, а на певних внутрішніх та міжнародних напрямках – швидкісної залізниці. Так захистимо екологію і заощадимо на надмірній інфраструктурі, приміром, відбудові й утриманні деяких аеропортів. Це виправдано. Адже у світі залізницю розглядають як альтернативу авіації. Відомо, що у червні в Ліоні учасники Товариства європейських залізниць обговорювали концепт нової високошвидкісної мережі, що з'єднає європейські міста. Аби Україна мала шанс на спільні транспортні комунікації з ЄС, мусимо вже зараз планувати перехід на євроколію та відповідно закладати ці знання в сценарії розвитку наших міст[3].

Розробка стратегії, формування та впровадження якісних сценаріїв міст України в умовах відновлення національної економіки вбачається не як закрыта процедура спілкування та прийняття рішень за моделлю врахування економічних інтересів окремих бізнес-груп, а як складний відкритий діалог, демократичний процес в парадигмі відносин «влада-бізнес-населення» на основі гармонійного вирішення конфліктів інтересів, системного руху від радянських маркерів до європейського інноваційно-інформаційного простору та відповідності до стратегем майбутнього нашої країни. До такого процесу бажано залучати найкращі інтелектуальні технології та фахівців самих різних напрямів людської діяльності.

Висновки.

Потреба в забезпеченні права на доступ до інформації, стратегічних та тактичних планів, сценаріїв, якою володіють органи державної влади існує тільки в демократичних країнах. Саме демократичне суспільство, на відміну від авторитарного, хоче мати доступ до публічної інформації через те, що бажає впливати на вирішення питань, безпосередньо пов'язаних з їхніми інтересами. Від імені громадян саме органи державної влади приймають рішення та мають звітувати цими громадянами. Тому держава має забезпечити доступ громадян до публічної інформації, що передбачає надання громадянам інформації на їхні запити, а також публікування та розповсюдження інформації про діяльність органів державної влади. Закони про доступ до публічної інформації прийняті майже в усіх країнах Європейського Союзу, там надається доступ до урядової інформації для громадськості[8].

Сценарування економіки та соціуму міст України, як інструменту формування перспектив розвитку, повинно відбуватися за актуалізованими, зверненими в майбутнє запитам населення та бізнесу; маркерами інноваційного та інформаційного прогресу, що відповідатимуть економічним інтересам нашої країни; програмами та проєктами влади, іноземних інвесторів з питань післявоєнного відновлення.